

İlk Dönem Yunan Romanında (1834-1880) Öteki İmajı¹

*"Edebiyat kitlesel olarak üretilip milliyetçiliğin hizmetine koşulan ilk sanattı."*²

Dr. Damla Demiröz

Özet

Giriş (1.) 1834-1880 arası Yunan romanı Yunan devletinin ilk dönem romanı olarak da adlandırılır. Bu makale bu dönem Yunan romanından elimize ulaşan yirmi romandan rastgele seçilen sekizini okuyucuya özetler; bu romanlarda yaratılan toplumsal projeyi Yunanlık kimliği ve 'öteki/ Osmanlı/Türk' imajından yola çıkarak inceler. Niçin edebiyat ve öteki (1.1.) Edebiyatın toplumsal düşüncedeki yerini, önemini anlatılmakta. Yunan 'anlatısı/hikayesi' ve Türk okuyucusu (1.1.1) bölümünde ise sanılanın aksine Türk ve Yunanın 'aynı' olmadığı gösterilir. Türk/Yunan tarih yazıcılığının oluşumu ve 'öteki' (2.) Türk ve Yunan tarih yazıcılığı kısaca özetlenir. Daha sonra Devrimden Felakete, 1821-1922 Yunan tarihine Bakış (2.1.) altbaşlığı altında Yunan toplumunun geçirdiği önemli siyasi, kültürel ve ekonomik gelişmeler kronolojik bir sırayla okuyucuya özetlenir. Yunan devletinin ilk yıllarında yaratılan toplumsal proje, Yunan kimliği ve 'öteki' imajı 1834-1880 Yunan romanı (2.2.) altbaşlığı altında incelenir. Elde edilen bulgular ise sonuç (2.2.3.) bölümünde daha önceki altbaşlıklarda okuyucuya sunulan bilgiler ışığında analiz edilir.

¹ 1994 yılında A.Ü. DTCF Yunan Dili ve Edebiyatı'ndan mezun oldu.. 1996-200 yılları arasında YÖK bursu ile gönderildiği Atina Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde *Yunan Edebiyatı'nda 30 Kuşakta Türk İmajı* adlı doktora çalışmasını yaptı. 2000 yılından itibaren DTCF Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

² G. Jusdanis, *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür-Milli Edebiyatın İcat Edilişi*, Metis Yayınları, İstanbul, 1998:230.

Synopsis

Introduction (1.) The fiction of 1834-1880 is called the First Period of Fiction in Greece. This article summarizes randomly selected eight of those twenty novels that reach us today. Investigates the societal project created in these novels from viewpoints of Greek Identity and Image of The Other/Ottoman/Turk. Why Literature and the 'Other' (1.1.) The Greek Narration/Story and The Turkish Reader (1.1.1.) substantiates that Turks and Greeks are actually not the same. The section on The Formation of Turkish/Greek History Writing and the 'Other' (2.) Briefly summarizes the Turkish/Greek history writing. Subsequently, in the section An Insight into the Greek History 1821-1922, From Revolution to Catastrophe (2.1.) The societal project created in the former years of the Greek State, the Greek Identity and the Image of the Other is explored in the section on The Greek Fiction of 1834-1880 (.). Finally, Conclusion section (2.3) analyses the findings in the light of the aforementioned data.

1. Giriş

Yunan ve Yunanistan sözcükleri diğer millet ve ülke isimlerinin aksine Antik ve Çağdaş/Modern sözcükleri ile tanımlanan belki de yegane isimlerdir. Antik Yunanca ait pek çok konu batı ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de bir çok kitabın ve doktora tezinin inceleme konusu olarak karşımıza çıkmakta. Oysa Çağdaş Yunan üzerine bilgi kaynağı oluşturabilecek çalışmalar hem batı ülkelerinde hem de ülkemizde bir hayli kısıtlı sayıda...

Bu yazının amacı Yunan devletinin ilk yıllarında yaratılan Yunan kimliğini, bu kimliğin ayrılmaz bir parçası olan 'öteki, Osmanlı/Türk imajından hareketle incelemektir. Yunan edebiyatının ilk dönem romanı olarak da adlandırılan 1834-1880 arası Yunan romanı inceleme sahamızı oluşturacaktır.³

³ Bu makalede geçen bazı adların çevirisine, kullanımına dikkat etmeye özellikle gayret ettim. Alıntı yaptığım yazarlar Türk/Osmanlı/Müslüman ya da Yunan/Rum/Grek/Hıristiyan kelimelerini kullanmışlar ise bu kelimeleri Türkçe'ye oldukları gibi çevirdim. Doğrucu (!) bir yaklaşım göstererek yazarların anlatımına müdahale etmedim. Yani, eğer bir yazar Osmanlı imparatorluğu dönemini anlatırken Türk ya da Yunan/Grek kelimelerini kullanmış ise bunları Müslüman, Hıristiyan, Rum veya Osmanlı olarak 'düzeltmedim'. Buna paralel olarak Yunan anlatısının, tarih yazıcılığının kullanmayı seçtiği adlandırmalara da müdahale de bulunmadım. Bu yazıda kullanılan 'Turkokratia' kelimesi ile pek çok okuyucu belki ilk kez karşılaşacaktır. Yunan tarih yazıcılığı çoğu zaman Osmanlı İmparatorluğu terimi yerine Türk Egemenliği anlamına gelen Turkokratia kelimesini kullanır. Tıpkı 'Frenk Egemenliği' için Frangokratia kelimesini kullanıldığı gibi. Olayları Yunan tarih yazıcılığı perspektifinden anlattığımda tıpkı

1.1. Niçin Edebiyat ve 'Öteki'

Bir toplumun kimliğine ve 'ötekine' ait izler o toplum tarafından yaratılan her tür kültür değerinde bulunup incelenebilir. Fakat a) toplumun bir bireyi tarafından toplumun çoğunluğuna hitap etmek üzere yazılan, dolayısıyla da toplumun yarattığı değerleri içinde barındıran, b) malzemesi toplumun yüzyıllardır kendi içinde konuştuğu, kelimeleri bir şifre ya da 'kısaltma' şeklini alan dil olan, yani semitik açıdan rahatlıkla incelenebilecek bir malzemeden oluşan, c) bir kuşaktan diğerine miras kalan edebiyat, kimlik araştırmaları için ideal malzemeyi sağlamaktadır.

Pek çok araştırmacı edebiyatın toplumların 'uzlaşma' sağladığı alanlardan biri olduğu fikrindedirler. Bu görüş uyarınca, yaşamın anlamı, geçmişin algılanışı hep bu 'anlatı/hikaye' sınırları içinde anlam kazanır. Buna toplumsal kimlik de denir. Bu 'anlatı/hikaye' toplumların geçmişlerini, kimliklerini dolayısıyla da bugününü belirler. Bu yazarlara göre tarihsel gerçek, ne keşfedilir ne de icat edilir; ama 'anlatı/hikaye' yoluyla yeniden yaratılır/kurgulanır. (1994: 38-61). *"Edebiyatın milliyetçiliğin hizmetine koşulması, hikayelerin hem halkın toprak ve tarihle özdeşleşmesini kolaylaştırması hem de milli sembelleri günlük pratiğe geçirme kapasitesine sahip olması yüzündendir. Şüphesiz anlatılar milletin yanılmasına dayalı doğasını gizleyebilir de. Millet yalnızca yurttaşları tarafından tahayyül edildiği sürece var olsa da, kendisini onların deneyimlerinde son derece somut ve gerçek bir öz olarak temsil eder. Millet inşâ edilmesine katılan aracı yorum ve üretim süreçlerinin izleri, milletin geçmişini, şimdisini ve geleceğini anlatan hikayeler tarafından örtülür. Bu hikayeler kurguları yoluyla 'hakikatleri' yaratırlar (Alonso 1988:33). Millet inşâ tarihini, kendini her zaman daha da çok gerçekleştirmeye yol açan tek bir süreç, beklentilerin açığa çıkması süreci olarak tasvir ederler. Aynı şekilde milletin kültürü de milli çıkar ve ortak amaçların esinlendiği tek sesli, türdeş bir organizma olarak resmedilir. Bu kolektif vizyon şüphesiz bir uydurmadır. Edebiyatın milliyetçi girişimindeki ilk rolü yeni bir hikaye anlatmak ve sonra da kişisel ve bölgesel anlatılarla milli anlatı arasında bağ kurmaktır. Gündelik hayat deneyimleri ancak bu yolla milli olaylara ilişkilendirilebilirdi: İnsanlar bir devrim patlak verdiğinde ya da bir lidere suikast düzenlendiğinde nerede olduklarını ve ne yaptıklarını hatırlarlar. İmparatorluğun, aristokrasinin, krallığın ve dinin anlattığı eski hikayelerin yerine geçen retorik bir yapı olan*

'Turkokratia' kelimesinde olduğu gibi bizim duyagelmeye alışık olmadığımız, Yunan tarafının kullandığı terimleri tekrarladım. Bunu Yunan tarafının söylemini bu söyleme katılmaksızın Türkçe'ye yansıtmak amacıyla yaptım. Yer isimlerini Türkçe'ye çevirdim, Yunanca kelimeleri ise Türkçe okuduğumuz gibi yazmakta bir mahsur görmedim.

milli mit doğallaşır, dil kadar gerçek ve saydam bir hale gelir." (Jusdanis, 1998:228).

Bu anlatı/milli mit içinde beliren 'öteki' ise bizim kim olduğumuzun tanımını verir.⁴ 'Hayali Cemaatimizin'⁵ kimliğini oluşturur. Anlatı içinde beliren 'öteki' hayali içeriği fakat gerçek olan varlığıyla düşünce ve davranışlarımızı kontrol eder. Bazı araştırmacılara göre edebiyat eserlerinin okunması yalnızca masum bir sanatsal etkinlik değildir. Umberto Eco bir edebi eserin okunması esnasında bireyin hayatı boyunca öğrendiği tüm bilgilerin hafızaya çağrıldığını, okumanın bireyin o ana kadar edinmiş olduğu toplumsal bilgi ve değerleri yeniden yaşadığı, değerlendirdiği bir alan olduğu tezini savunur (1979).

Bu nedenledir ki pek çok toplum kendi yarattığı 'öteki' imajını doğru kabul eder, ya da farkına bile varmaz iken diğer toplumların kendisini nasıl gördüğünü incelemeye yönelir. Kendi imajının hangi koşullar altında oluştuğundan bağımsız yapılan bu çalışmalar genellikle karşı tarafın 'önyargılı' olduğu sonucu ile biter. 'Öteki' imajının incelenmesi ise çoğu zaman toplumun değer yargılarına bir saldırı olarak algılanır. Ne de olsa araştırmacı 'öteki' imajı altında toplumun değer yargılarını, kendi için biçtiği kimliği eleştirmiştir.

Kısacası edebi metinlerdeki hikayelerin, imajların incelenişi, bir toplumun kimliğini ortaya çıkaran tarih anlayışının, psikolojinin yani o toplumun kendi için yarattığı 'anlatının' da incelenişidir. Ve denebilir ki herhangi bir edebiyatı anlamak ancak o ülkenin kendisi için yarattığı 'anlatıyı/hikayeyi' ve bu 'anlatının/hikayenin' hangi koşullar altında yaratıldığını anlamakla doğru orantılıdır.

1.1.1. Yunan 'Anlatısı/Hikayesi' ve Türk Okuyucusu

Söz konusu Yunan 'anlatısı/hikayesi' olduğunda bizim Türk okuyucusu olarak hayli farklı bir durumumuz olduğu şüphesizdir. Şöyle ki biz Türkler 1453 yılını 'İstanbul'un Fethi' olarak biliriz. Oysa Yunanlılar için 1453, 'Kosntantinopolisin düştüğü' uğursuz bir gündür. 1821 ise Yunanlılar için yeniden doğuş: 'diriliş',⁶ yani kurtuluş mücadelesinin kazanıldığı andır. Ama

⁴ Daha fazla bilgi için bk. W. Lipmann, *Public Opinion*, 1922, New York.

⁵ B. Anderson, *Imagined Communities*, 1983, London.

⁶ Yunanlı pek çok yazar Yunan toplumunun Osmanlıya karşı verdikleri mücadeleyi İsa'nın Dirilişi ile özdeşleştirerek gösterir. Osmanlı İmparatorluğundan kurtulan Yunan toplumu da tıpkı İsa gibi tekrar hayat bulmuştur. Zaten Yunan İstiklal Marşı da bu görüşün bir özeti gibidir: *'Kemiklerden ditilen, yaşasın, yaşasın özgürlük,'*

biz Türkler bu olayı Osmanlı İmparatorluğunun kendilerine iyi davrandığı halde kadir kıymet bilmez Rum/Yunan/Gavur/Azınlık 'öteki' tarafından sırtından vurularak dağılma sürecini başlatan haksız ve sinsî bir isyan hareketi olarak tanımlarız. 1922 yılı ise bizim için Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunu müjdeleyen bir ölüm kalım mücadelesinin kazanıldığı an, büyük bir siyasi başarıya giden askeri zaferin kazanılmasıdır. Oysa aynı tarih Yunanlılar için herhangi bir askeri yenilgiden çok öte bir anlam taşır. Hatta 1922 tarihi Yunan dilinde 'Felaket' sözcüğü ile özdeşleşmiştir.

Bunlar Türk ve Yunan tarafının hatırladığı tarihi 'doğruların' sadece birkaçıdır. Yukarıda da kısaca özetlendiği gibi her iki toplumun da ortak bir yaşamışlık karşısında ortak bir toplumsal hafızaya, hislere sahip olması hemen hemen imkansız gibidir. Buna rağmen söz konusu Türkiye ve Yunanistan olduğunda pek çok insan Türk ve Yunan toplumlarının ortak noktalarından ısrarla bahseder. Bu konudaki ısrar o kadar baskındır ki bazen Türk-Yunan üstüne yeni bir milliyetçi ya da ırkçı yaklaşımın yaratıldığı hissine kapılabilir insan.

Bu nedenden ötürü bu yazıda ilk önce Türk ve Yunan tarih yazıcılığının genel çerçevesi içinde 'öteki'ne' bakışına kısaca değineceğim. Sonra hem yabancı olduğu hem de kendi kurduğumuz 'anlatıdan' farklı olan Yunan 'anlatısını' (Tarih Yazıcılığını/Edebiyatını vs.) daha iyi anlamak için 1821-1922 arası Yunan tarihini kısaca özetleyeceğim. Daha sonra milliyetçiliğin toplumun bireylerine ulaşmasında ve kurallaşmasında en önemli araç olan edebiyattan hareketle 'öteki' imajına değineceğim. Burada anlatılan 'öteki' imajının 'öteki'nin' gerçek kimliği ile hiçbir alakası yoktur. Bu 'hayali bir cemaatin' kendi toplumsal kimliğine karşın toplumsal muhayyalesinde oluşturduğu bir imaj, bir farklılaşma noktasıdır. Bu nedenle bu makalede 'öteki ve Turkokratia' kelimesi kullanılacaktır.

2. Türk/Yunan Tarih Yazıcılığının Oluşumu ve 'Öteki'

Türk-Yunan kimliklerini inceleyen, konunun uzmanı Dr. Herkül Millas Türk tarih tezi hakkında şunları söylemektedir: *"Türk tarih tezi dış dünyaya, çağdaş medeniyetlere, Batıya bir mesajdır. Bu tarih tezinde Batı ve Hıristiyan dünya tarafından yaratılmış 'barbar Türk' imajı tersine çevrilir. Türk tarih tezi 'Hıristiyan' veya 'Batı' tarih tezlerini tersine çeviren adeta anti-orientalist bir tarih tezidir. Bu teze göre 'Türkler' 'öteki' değil tam tersine medeni ve çağdaş kimselerdir."* (2001:62). Türk tarih tezinin Yunanlılara yaklaşımı ise şöyle özetlenebilir: *"...Yunan/Rumlar Osmanlı devleti içinde ilk 'isyan eden' ve devletin 'içerden' yıkımını başlatan 'millet'terendir; Yunanlılar daha sonra 'Megali İdea' sloganıyla devletin topraklarına karşı bir dizi taleplerle ulusal sınırlarını genişletmişler,*

yüzyıllık bir süre boyunca (Girit İsyanı, Balkan Savaşı, İzmir'in İşgali, Kıbrıs'ın ilhak talepleri vb. gibi olaylarla) bir tehdit olarak algılanmışlardır. Daha önemlisi, toprak taleplerinin 'tarihsel bir hak' anlayışına da dayandığı bir dönemde, Yunanlılar Eski Yunan'ın torunları olma iddiasıyla İonya'nın ve Bizans'ın 'varisleri' olarak ortaya çıkmışlardır. Osmanlı/Türk toplumu için gerçek bir tehdit olarak görülmüşlerdir. Nihayet en önemlisi, resmi söylemde çağdaş Türk ulus devleti 'Yunanca' karşı verilen ve kazanılan bir bağımsızlık savaşı sonucunda kurulmuştur. Yunan, bu açıdan bakıldığında klasik bir 'düşman' ve 'öteki'dir." (Millas, 2001:10). "Anadolu ve Yunanlılar söz konusu olduğunda ise bugünkü Yunanlıların Antik Yunan ve Bizans ile hiçbir alakası olmadığı okul kitapları başta olmak üzere her fırsatta, her yerde tekrarlanır." (Millas, 2001:106-108).

Yunan tarih tezi ise Türk tarih tezinin aynadaki görüntüsü gibidir. Bu anlayışa göre Yunanlılar tüm batı uygarlığını yaratan Antik Yunan'ın torunlarıdır. Turkokratia' ise 400 yıllık egemenliği ile⁷ Batının ışığı olan Yunanlıları bu şanlı geçmişten koparan, geri kalmalarına sebep olan güçtür. Yunan tarih yazıcılığının babası olarak kabul edilen tarihçi Konstantinos Papanikolaou (1815-1891) ve Spiridon Zambelios (1816-1881) 1830-1840'lara kadar düşman olarak algılanan Bizans'ı Hıristiyan Yunanca ait bir imparatorluk olarak göstererek yeni kurulan Yunan devleti için gerekli olan tarih içinde süreklilik sorununu halletmiştir. Yunan tarih yazıcılığının geçmişle olan bu bağı kurmasında, yani 'Yunan Bizans'ın' yaratılmasında Fallmeyerefin tezi de etkili olmuştur. Bu tez Yunan ırkının olmadığı, Yunanlıların Antik Yunanlıların devamı olmadığı, kendilerini Yunan olarak adlandıran bu insanların daha çok Slav kanı taşıdığı iddiasını taşır. Fallmeyerefin bu tezi milliyetçilik esaslarına göre henüz kurulmuş Yunan devleti için yalnızca bir tarih tezi değildi. Yunan devletinin varlığını tehlikeye düşüren, Avrupa uygarlığı ile olan bağı koparan kısacası henüz kurulan Yunan devletinin temellerini dinamitleyen bir tehlikeydi. Dolayısıyla 1850'lerde düzelmeye başlayan Patrikhane ile ilişkiler çerçevesinde Bizans'ın Yunanlılaştırılması kolaylaşmış, Yunanlılar için hayati bir mesele olan tarih içinde devamlılık sorunu halledilmiştir (Skopotea, 1988:172,173,175,178).

K. Papanikolaou'un yarattığı tarih yorumuna göre Yunan tarihi 'Antik-Orta-Yeni' olmak üzere üç bölümden oluşuyordu. Yunanlı araştırmacı Hristina Koulouri, K. Papanikolaou'un çizdiği çerçeve içinde ele alınan Yunan tarihinin günün Yunanlıları ile Antik Yunan arasındaki zaman uçurumunu sifra indirdiğini, böylece Antik Yunan'ın şanlı geçmişi üzerinde miras iddia eden Yunanlıları Antik Yunana yaklaştırdığını ve bu yaklaşımın

⁷ Bu süre çeşitli yazarlara göre daha az ya da daha fazla olabilir.

en çok vurguladığı unsurun ise 1821 Yunan Devrimi olduğunu ifade eder. Bu yaklaşım uyarınca Yunan Devriminin kahramanları Yunan toplumunu her açıdan deforme eden geçmişe son vermiştir (Kuluri, 1988).

*

2.1. Devrim den Felakete, 1821-1922 Arası Yunan Tarihine Bir Bakış

Mora yarımadasında Ortodoks esaslı altında Osmanlı imparatorluğuna karşı başlayan 1821 ayaklanmasının başarıya ulaşması bugün Yunanistan'ın kuruluş tarihini sembolize eder. Bu tarih 1821 Yunan Devrimi olarak adlandırılır. Genç Yunan devletinin ilk yılları, özellikle de ilk yedi yılı, çeşitli ayaklanmalar ve belirsizliklerle geçmiş, uluslararası düzeyde ancak 1830 yılında tanınmıştır. 22 Ocak-3 Şubat 1830'da toplanan dönemin büyük güçlen; Fransa, Büyük Britanya ve Rusya Londra Protokolü ile Yunanistan'ın bağımsızlığını tanımış ve yönetim sistemini Krallık olarak belirlemiştir. Aynı Büyük Güçler 27 Mart-8 Nisan arasında Babıali'ye yaptıkları ziyaretle kendilerinin 3 Şubat Londra Protokolü ile Yunanistan'ı tanıdıkları hususunda Osmanlı imparatorluğunu haberdar etmiş, Osmanlı imparatorluğunun da Yunanistan'ın bağımsızlığını tanımalarını sağlamışlardır.

Kısacası Yunan ulus devleti yabancı, egemen bir güce karşı kazanılan Devrim sonunda kurulmuştur. Bu Devrim'in entellektüel öncüleri, düşünürleri, Devrim öncesi ve sonrası Batı'da yaşanan modernleşmeyi örnek almış kişilerdir.⁸ Bu kişiler Yunan Devrim'i ile Turkokratia'da' olmayan ve Batı'nın sunduğu değerlere kavuşmayı (kanunlar, insan hayatının ve malının devlet tarafından güvenceye alınması vs.) amaç edinmiş kişilerdir. Yeni kurulan devlette her şeyin mükemmel olacağına dair olan inanç o kadar yoğun ki A. Korais Devrim sonrası Yunanistan'ı için yaptığı anayasa taslağında yeni kurulan Yunan devletinde suç işlenmeyeceğini dolayısıyla bu durum için bir ceza hükmü koymanın geçersiz olduğunu söyler.

Yeni kurulan Yunan devleti Turkokratia'dan' farklılaştığı ve Batılılaşmayı yani modernleşmeyi sağladığı oranda başarılı olacak, amacına ulaşacaktır. Yeni kurulan Yunan Devleti'nin reddettiği geçmiş, Batı'nın yaşayıp ta Yunanistan'ın yaşamadığı bütün ekonomik ve sosyal gelişmelerin tek sorumlusudur. Bu durum zaten yabancı bir egemenlik olarak görülen 'Turkokratia'nın' Yunan toplumu tarafından istenmeyen, Batı'ya karşı gelen Doğu değerleri ile de birleşmesine neden olmuştur. Dolayısıyla Yunan

⁸ Adamantios Korais örneğinde olduğu gibi bk., Herkül Millas, *Yunan Ulusu'nun Doğuşu*, İletişim, Yayınları, İstanbul, 1994.

toplumunun yakın geçmişini oluşturan 'Turkokratia'⁹/'öteki' Yunan toplumunda hem yabancı, istenmeyen egemen bir güç olması nedeniyle hem de Yunanlıların kaçırdıkları Batılılaşma/Modernleşme'den sorumlu tutulması nedeniyle işlenmeye, istenmeyen tüm özelliklerin resmedilmesine olanak sağlayan mükemmel bir malzeme, farklılaşma noktasıdır.

2.2.1834-1880 Arası Yunan Romanı

*"Bir milletin millet olabilmesi için iki şey yapması gereklidir: sınırlarını büyütmesi ve kendi filolojisini yaratması ."*⁹

Yunanistan ve Roman: 1748'de İzmir'de doğan ve Fransız Devrimini tıp eğitimi gördüğü Paris'te yakından izleyen Adamantios Korais Yunan milliyetçiliğinin de düşün babasıdır. A. Korais 1804 yılında yayınladığı *Yunan Kütüphanesi* adlı eserinin ilk cildine yazdığı önsözde de milliyetçi yaklaşımını sergilemiş; Fransa'da roman adıyla bilinen yazı türünün aslında Antik Yunanlıların bir buluşu olduğunu söylemiş ve buna rağmen Yunanca karşılığı bulunmayan bu yazı türü için mitoloji ve tarih/anlatı kelimelerinin birleşmelerinden oluşan mith/istoria adını uygun görmüştür. A. Korais'in önerdiği bu ad Yunanistan'da 1850'lere kadar roman anlamında kullanılmış daha sonra mitistoria kelimesinden türeyen ve bugün de Yunanca'da roman anlamıyla kullanılan mithistorima kelimesi kullanılmaya başlamıştır.

*"Roman Yunanistan'da yalnızca edebi bir tür değildi aynı zamanda da pedagojik ve pekiştirici bir türdü. Yeni kurulan Yunan devletinin kurumsal mekanizmasının yapılanmasında kullanılan bir harçtı."*¹⁰

1834-1880 arası basılan Yunan romanları Türk okuyucusu için ayrıca ilginçtir. Bu romanlarda devletleri henüz kurulmuş ve uluslararası düzeyde tanınmış bir grup insanın bireysel ve kurumsal kimlik arayışları vardır.

⁹ Yoannis Psiharis, *To Taksidi Mou (1888)*, Ermiş, Atina, 1971:37. Yoannis Psiharis Diaspora Yunanlılarındandır. 1854'te Odesa'da doğmuş, İstanbul ve Paris'te eğitim görmüştür. Paris'te Klasik Filoloji eğitimi almış ve Anadolu Dilleri Bölümünde akademik kariyer yapmıştır. Psiharis bugün Yunanca ve Fransızca yazdığı romanlardan ziyade Yunan dili üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınır.

¹⁰ Çağdaş Yunan edebiyatının önemli araştırmacılarından Birmingham Üniversitesi Bizans, Osmanlı ve Çağdaş Yunan Anabilimdalı nda profesör olan Dimitris Tziouvas Yunan romanının ilk dönemi ile ilgili bu sözleri *Orfani tis Hiu, Sakız. Adasının Öksüzü* adlı kitabın önsözünde yazmıştır (Tziouvas, *Orfani tis Hiu*, Prolog, 39).

Üstelik bu dönem Yunan romanlarının yazarları Osmanlı imparatorluğunun üst sınıfını oluşturan, batı eğitimi almış Fenerli 'aristokratlar', hitap ettiği sınıf ise Devrim için mücadele etmiş ama Fenerliler gibi eğitime sahip olmayan, tabiri caizse 'halk sınıfı' Yunanlılardır.¹¹ Bu dönem romanlarının yazılış-basılış tarihleri ise Yunan milliyetçiliğinin genişleme ve kurumlaşma aşamasına rastlar. Unutmayalım ki Megali İdea ilk defa bu süreç içinde, 1844 yılında yapılan ilk anayasa çalışmaları sırasında resmi düzeyde dile getirilmiştir. Bugün 1834-1880 arası Yunan romanı 'Atina Ekolü' veya 'Fener Okulu' olarak da adlandırılır (Beaton, 1996:68).

Yeni Yunan devletinin ilk döneminde kullanılacak Yunanca bile sorundur. Yüzyıllar boyunca büyük ve dağınık bir coğrafyada yaşayan Yunan dili, kullanıcısının geldiği bölgeye, sınıfa ve sosyal bilince göre değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla Katharevusa¹² resmi dil olarak kabul edilir. Aydın kesimin kullandığı dil Kathatevusa'dır. Ama bu Katharevusa konuşmalar, diyalogların yazımı sırasında sadeleşir, halk diline yaklaşır.

1836 yılında yayınlanan *Babilonya-Yunan Dilinin Bölgelere Göre Gösterdiği Deformasyon (1836)* adlı eser yeni kurulan Yunan devletinde yaşanan dil sorununu konu eder. Eser başlığından da belli olduğu gibi çeşitli yer ve sınıflardan gelen Yunanlıların kendi aralarında konuşup anlaşamamalarını anlatır. Yazar Anadolu, Morali, Sakızlı, Giritli, Arnavut/Arvanitis ve iyi eğitilmiş Yunanlıların bir sofraya oturup konuşmalarını, tüm iyi niyetlerine rağmen anlaşamamalarını, hatta bu yüzden aralarında doğan tartışmayı gayet komik ve tiyatro vari bir biçimde okuyucuya gösterir.¹³ Kitabın yazarı İstanbul doğumlu Dimitrios Haciaslanisdir (bilmem yazarın soyadı açıklama istiyor mu). Ama şunu da belirtmeli ki yazar kitabını Bizanslı Dimitrios (Dimitrios Vizantios) soyadıyla imzalamıştır. Yani yazarımız kendi ismini de Yunan anlatısı/hikayesinin süzgecinden geçirerek yeniden yorumlamış, yaratmıştır. Kanımca bu yaratılışın yeni Yunan devletinin dil sorunlarını konu edinen bir

¹¹ Devrimde mücadele eden ve eğitilmiş olmayan bu halk autohtones Devrim sonrası Yunanistan'ına yerleşen ve eğitimdeki ayrıcalıkları nedeniyle devletteki kilit noktalara gelen Fenerlileri kıskanmış, onları yabancı eterohtones olarak adlandırmıştır.

¹² "Katharevusa 'yalın', 'temiz' anlamındadır; Yunanca'da temiz arı dil olarak anlaşılır. Katharevusa ilk kez Osmanlılar döneminde görülür. 'Türk Yönetimi' (Turkokratia) döneminde, Bizanslı Atik dili ile konuşma dili arasında bir uzlaşma gibidir. Sentaks açısından daha yenilikçi, ama sözcük açısından daha eskiye bağlıdır. Katharevusa genelde Antik Yunanca'ya özenir. Eski, unutulmuş sözcükler yendiden kullanılmış, eski söz. dizimine göre yeni sözcükler üretilmiştir. Halkın her gün kullandığı sözcükle ryerine yenileri önerilmiştir. Bu önerilerin bir bölümü bugün gülünç görünmektedir, kimileri ise başarılı olmuş ve bu sözcükler Çağdaş Yunanca'ya geçmiş ve yerleşmişlerdir. " (Millas, 1994:34).

¹³ Papuros Press, ??. (Kitabın orijinalinde basım tarihi ve yeri belirtilmemiştir.)

kitapta yer alması Yunan anlatısında yaratılan kimlik arayışını da gayet esprilice özetlemektedir.

1834-1880 arası yayınlanan romanlarda romantizm akımının ve tarihsel olayları kullanışı nedeni ile 'tarihsel romanın' babası sayılan Walter Scotfun etkisi açıktır. -Tarihsel roman bugünlerde çok kullanılan ve çeşitli anlamlarda anlaşılan bir terim. Dolayısıyla şunu da hemen belirtmeli ki ben 'tarihsel roman' terimini kullanırken yazarın tarihsel olay, yer ve kişi isimleri yaratarak geçmiş kendi bilgi ve duygu dünyasına göre yeniden kurgulamasını kastediyorum.¹⁴

1834-1880 arasında basılan roman sayısı hakkında kesin bir bilgiye sahip olmamakla birlikte en az yirmi romanın varlığını biliyoruz. Bu araştırmanın inceleme konusunu oluşturacak romanlar ise bugün kitapçılarda satılan okuyucunun ulaşabileceği romanlardan sekiz tanesidir.¹⁵ Rasgele seçilen sekiz romanın okumasından yola çıkarak Yunan toplumu için verilen ilk dönem Yunan romanında hangi konuların işlendiğini, yakın tarihin nasıl görüldüğünü ve nasıl bir kimlik seçildiğini anlatmaya çalışacağım.¹⁶

*

Yunan devleti sınırları içinde basılan ilk roman Panayotis Suços'a (1806-1868)¹⁷ ait *Leandrosdur*. *Leandros* (124 sayfa) Yunan devletinin ilk başkenti Nafplion'da 1834 yılında basılmıştır. Romanın anlatılış biçimi 18. yy. Avrupa edebiyatında yaygın olarak kullanılan mektuptur.¹⁸ Çağdaş Yunan edebiyatı araştırmacılarından Yorgos Veludis *Leandros'un* basım tarihi olan 1834 tarihini Çağdaş Yunan edebiyatındaki kent romanının doğuş tarihi olarak da yorumlar (Veludis, *Leandros*, Prolog, 61).

Romanda umutsuz bir aşk anlatılır. Leandros-Koarlia ve Harilaos-Eufrosini çifteleri arasındaki aşk. Yani, başlıkta da okuyucuya belirtildiği gibi roman kahramanı Leandrosdur. Kahramanımız çocukluğunu yaşadığı İstanbuldan tanıdığı Koraliaya aşkıdır. Kadın kahraman Koralia da Leandros'a. Koralia'nın evliliği ise iki aşğın mutlu sona kavuşmasının

¹⁴ Bu nedenle 'tarihsel roman' ve Walter Sctott için bk. Ömer Türkeş, "Tarih ve Roman İlişkisi". Toplum ve Bilim Dergisi, sayı:91, 2001-2002. s.166-203.

¹⁵ Bu romanların katalogunu Ek de veriyorum.

¹⁶ Bu romanlar sonucu etkileyici bir faktör göz önüne alınmaksızın, tamamen rastgele seçilmiştir.

¹⁷ Panayotis Suços: 1806 İstanbul Arnavutköy doğumludur (1806-1868). Fener ailesinden gelmektedir.

¹⁸ Olayların mektuplar şeklinde anlatımı yazarın işini kolaylaştırıldığı için bu yöntem döneminde bir hayli popüler olmuştur.

önündeki en aşılabilir engeldir. Koralia ile olan aşkı Leandros'u Atina'da, ziyaret ettiği Yunanistan'ın çeşitli bölgelerinde de takip eder. Aşk, duygular ihtiras ve din arasındaki bu hikaye Koralia'nın ölümü ile son bulur. Leandros ise pek tabii bu durum karşısında intihar edecektir.

Yazar bize önsözde roman kahramanını, Leandros'u şöyle tanıtır: *"Fakat Lenadros Yunanlıdır, 1833-1834 yıllarında yaşar. Politik inançları nelerdir? Leandros ileridir, dolayısıyla da Othon taraftarıdır. Leandros Yunanistanın bağımsızlığını, geçerliliği olan milli güçlerin toplanmasını, anarşi yerine yasanın var oluşunu, bugün yaşanan milli ilerlemeyi Yunan Kralında görür."* (1996:77).

Konu itibariyle romanda Osmanlı/Türk karakterlere rastlanmaz. Osmanlı/Türk'e ait imgelemler yerler aracılığıyla romana girer. Örneğin İstanbul, hilalli tapınakları, İslam'ın şafak vakti duyulan ilahileri ile Leandros ve Koralia'nın çocukluklarında sabahlara kadar gözyaşı döktükleri bir sahnede romantik bir fon olarak belirir (1996:91).

Yazarımız Osmanlı sınırı içinde Yunanlılar'ı 'Yunan Irkı'nı' görüyor ve bu grubun Yunan kralının bir emriyle Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşmaya hazır olduğunu söylüyor: *"Vatanseverlik Yunanlının kalbinde doğuştan vardır! İnan dostum bu genç ve gözü bir şey görmez adamın üzüntülerinden biri de büyük Yunanistan Kralını görememiş olmasıdır! Odur (bana kör bir aydın demişlerdir) bizim tatlı bağımsızlığımızın resmi: tahtı tüm Akdeniz i aydınlatan bir fener gibidir, bu tahta Osmanlı yönetiminde ki tüm Yunan Vilayetleri ona bakar, elinin bir hareketi Boğazdan Girite kadar bütün Yunan Irkını harekete geçirmeye hazırdır, ve bir hareketi genel bir ayaklanmanın işaretidir"* (1996:111).

Yazar eserinde Yunan milliyetçiliğinin Osmanlı aleyhine genişlemesine çağrı da bulunmasına rağmen Osmanlı kültürünü, Osmanlılığı karalamıyor: *"Nafplion! Karışık şey, Yunanlıların, Venediklilerin, Osmanlının antik kalıntıları! Denizin açıldığı yerde Irainin mitolojik çeşmesi, Aziz Markosun aslanı, Kuranın dizeleri..."* (1996:126). Yazar Osmanlı kültürünü ve anıtlarını çeşitli vesilelerle Nafplion'daki üç büyük kültürün arasında sayar. Osmanlı kültürünün Yunan toprakları üstündeki varlığının 'unutulmak' bir yana belirtilmesi üstelik bunun olumsuz bir anlamla değil tam tersine romantik ya da Nafplion'un zenginliğini anlatan bir öge olarak kullanılması kayda değerdir.

Yunanistan ise okuyucuya Batı'ya ışık veren medeniyetin beşiği olarak sunulur: *"Ey Yunan Kralı! Almanyaya medeniyeti Antik Yunan hediye etti. Almanya senin sayende aldıkları için olan borcunu ödemek istiyor, ve seni*

yeryüzü halkları arasındaki en ayrıcalıklı olanı övmek istiyor. Sana şanlı geçmişini hatırlatmamız gerekiyor. Bu şanlı geçmiş seni yüzyılın senden olan istekleri ile kuşatıyor, bu şanlı geçmişin Anadolu'ya karşı seni Avrupa'nın ışıltmış yüzü olarak belirtiyor." (1996:130).

Kısacası bu romanda Yunan devletinin ilk dönemdeki Yunanlılık kimliğinin izleklerini açıkça buluruz: Yunanlılar a) bir ırktırlar, b) tüm Batıya medeniyet ışığını veren Antik Yunan'ın torunudur, c) doğulu değildirlere ve bu övünç konusudur, d) kendilerine ait olan toprakları Osmanlı yönetiminden almalıdırlar. İlginç olan ise Yunanlılık kimliğinin diğer yüzü olan Osmanlı/Türk imajının 'öteki' olarak karşımıza çıkmamasıdır. Kitapta bir Osmanlı/Türk karakterinin olmaması yazarın bu 'öteki' hakkındaki fikirlerini anlamamıza yardımcı olmuyor. Ama yukarıda da görüldüğü gibi Nafplion ya da İstanbul'un Osmanlı/Müslüman imgelemleri ile karşımıza çıkması ve bunlardan tarihsel zenginlik olarak bahsedilmesi, romantik bir çerçevede içinde ele alınması Osmanlı'nın tam anlamıyla 'öteki' olarak algılanmadığına işaret eder. Bu durumda *Leandros'ta* olumsuz Osmanlı/Türk imajı hariç Yunan kimliğinin diğer unsurlarını bulduğumuzu söyleyebiliriz. Yazar roman boyunca Osmanlı kelimesinin yanı sıra Türk kelimesini de kullanır (1996:136).

Leandros'tan sonra basılan ikinci eser Panayotis Suços'un kardeşi Aleksandros Suços'a¹⁹ ait *1831 Sürgünü-Komiktrajik Anlatı (Eksoristos tou 1831 Komikotrajikon Istorima)* adlı romandır. 1835 yılında dönemin yeni başkenti Atina'da yayınlanmıştır (149 sayfa).²⁰ İki erkeğin aynı kadına aşık olduğu eserde kahramanımız, sevdikleri kadının gönlünü arkadaşı kazansın diye kendini yollara vurur! Roman, aşığımızın mutsuz aşk macerası ile Kapodistrias²¹ yönetiminin kendisini farklı düşünceleri nedeniyle kovalaması esnasında anlatılır. Başlığından da belli olduğu gibi *1831 Sürgünü-Komiktrajik Anlatı* romandan ziyade bir anlatı niteliğindedir. Dönemin politikası ile uzlaşmayan sürgünün hayatının içinden 1830'lu yılların politikasına, yani Kapodistrias politikasına muhalefet, eleştiri yapılır. Bu da olay kurgusunun zayıf olmasına yol açar.

¹⁹ Aleksandros Suços (1803-1863). İstanbul doğumludur. Sürgünler, hapishaneler arasında geçen hayatı İzmir'de 1863 yılında son bulmuştur.

²⁰ Eser basımından iki yıl sonra Almaca'ya çevrilmiştir.

²¹ Yoannis Kapodistrias (Kerkira,1776-Nafplion,1831). Kerkirali pek çok soylunun çocuğu gibi Kapodistrias da İtalya'da Pantova Üniversitesinde eğitim görmüştür. Diplomat ve politikacıdır. 1815-1822 yılları arasında Rusya'nın dışişleri bakanı olmuştur. Mevkiisinin ve tanıdıklarının yardımı ile 1821 Yunan Devriminin selameti için çalışmıştır. Devrim sonrası Yunan politikasının en üst kademelerinde yer almış, yeni kurulan devletin sınırlarının çizilmesi, garanti altına alınması, kamusal hayatın düzene oturması için çalışmıştır. Kumarcabaz bir serseri tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür.

Yazar Kapodistrias yönetiminin ne kadar kötü ve ne kadar baskıcı olduğunu anlatmak istemektedir. Bunun için ana karakterimiz sürgün, hala 'Türkler' in' yaşadığı Turkokratia egemenliğindeki Atina'da kalmanın Kapodistrias yönetimindeki Yunanistan'dan -ki bu istenmeyen, eleştirilen Yunanistan bile Yunanistanlınz olarak adlandırılır- yaşamaktan daha iyi olduğunu söyler: *"-Belki Atina'ya ulaştığımızda Nafplion'dan bir mektup alırsız... Eğer Atinada oturursak hiçbir Kapodistriasçı polis bizi rahatsız etmek istemez,- Orayı [Atina'yı] hala Türkler yönetiyorlar. Ve insan Kapodistrias yönetimi altındaki Yunanistanımızdan ise Türkler ile beraber daha iyi yaşar"* (1994:68). Bu sözler ancak naif bir algılama ile olumlu olarak algılanabiliniz Yazar Kapodistrias yönetiminin ne kadar baskıcı ve olumsuz olduğunu göstermek için Kapodistrias'in Yunanistanını 'Turkokratia' ile kıyaslıyor. Bunun içinde 'bizim Yunanistanınıza' karşı 'öteki'nin' Atinasını koyuyor. Zaten bir başka yerde yapılan sürgünlerin, tutuklanmaların milli duygu ve hisleri yok ettiğini, Nafplion'da cereyan eden bu olayların kendisine İstanbul'da 1821 Devrimi'nde cereyan kanlı olayları hatırlattığını söyler: *"Bana büyük ve kutsal savaşımızın patladığı İstanbul'da bulunuyormuşum gibi geliyor, cellatlar hiçbir incelemeye tabi tutmadan din adamlarımızı ve halktan kimseleri kapıyorlar."* (1994:105-106). Mora, Devrim sonrasında bile geçmişin 'pasından' hala arınamamıştır (1994:174). Bu eserde de yazar karşı tarafı stereotipleştirmemiştir. Daha sonraki dönem Yunan romanında görülen kötü yönetici (paşası vs.) tipi yoktur.

*

1835'de Malta'da Londra Havari Cemiyeti tarafından yayınlanan *Delikanlı nın (To Palikarion)* kime ait olduğu tam anlamıyla bilinmemekte²² ama bugün İngiliz Samuel Sheridan Wilson'a²³ ait olduğu sanılmaktadır.²⁴ Eser Yunan halkına hitaben Yunanca yazılmış, 1835 yılında Malta'daki misyoner matbaasında basılmıştır. Kitabın ana konusu Yunan Devrimidir. Kitabın bir yabancı tarafından Yunanlılara hitaben Yunanca olarak yazılmış olması ve ortak bir ulus bilincinin yaratıldığı çocuk eğitiminde kullanılmış olması bizim için kitabın 'anlatısının/hikayesinin' önemini daha da artırır.

²² Kitabın hiçbir yerinde yazarının adı belirtilmemektedir.

²³ Samuel Sheridan Wilson 1797 yılında Manchesterda doğmuş, 1818'de rahip olmuş ve hayatını Congregational Kilisesi ile bu kiliseye bağlı olarak misyonerlik hizmetleri veren London Missionary Society'e adanmıştır. Yunancayı görev yaptığı ve bir zamanlar Büyük Britanya'nın yönetiminde bulunan Malta'da öğrendiği sanılmaktadır.

²⁴ Yazılış öyküsü ile ilgili olarak bk. Sheridon Wilson, *A Narrative of the Geek Mission*, London, 1839 s.237.

Delikanlının (172 sayfa) konusu Yunan Devrimidir. Tarihsel roman olarak nitelendirebileceğimiz romanın olayları ve kahramanları Yunan Devriminde yer almış kimselerdir. Kitap 18 bölümden oluşur. Kahramanımızın, *Delikanlının* adı Aristovoulou Voskaridir. Kahraman için seçilen isim hem Antik Yunana gönderme yapmaktadır hem de Yunanca bir kelime oyunu yaratmaktadır. Yunanca'da Aristos kelimesi en üstün, en Voulou kelimesi ise niyet, istemek anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla okuyucu kitabın başından itibaren olumlu bir karakterle karşı karşıya olduğunu bilir.

Kitap Aristovoulos'un hayatından hareket ederek Yunan tarafının Yunan Devrimi için verdiği mücadeleyi anlatır. Türkler konu ve olayın anlatılışı itibariye Yunanlıların özgürlükleri için mücadele ettikleri 'ötekidir'. Yazar zaman zaman Osmanlı kelimesini (1990:48,72,158) kullanmakla beraber ağırlıklı olarak Türk kelimesini kullanır. Kitapta karşımıza çıkan Türkler genellikle imparatorluğun yönetimini temsil eden üst sınıftır, kitabın ikinci bölümü Yanyalı Ali Paşa'nın hayatına, ailesinin tarihçesine ayrılmıştır. Anlatımda karikatürize edici, küçültücü ifadelerle rastlanmaz. Yazar annesine çok şey borçlu olduğunu söylediği Ali Paşa'nın annesinin *"...nadir özelliklere sahip bir kadın olduğunu, bir erkek gibi korkusuz, bir kaplan gibi vahşi ve uzlaşmaz olduğunu..."* (1990:33) söyler. Tabii Ali Paşa'nın sevmediği Papazoğlu'nu canlı canlı kazığa oturtup yaktığını da Rus Savaşı döneminde yiğitçe davranmış olduğunu da okuruz (1990:36,37).

Bizim Sakız Ayaklanması Yunanlıların ise Sakız Katliamı olarak adlandırdığı 1822 yılında Sakız adasında yaşananlar anlatılır.. Bu esnada 'öteki' Yunanlıların savaşmaları gereken, Yunan özgürlüğünün daimi düşmanları olarak adlandırılır (1990:57). Ada halkının kadın, çocuk demeden nasıl katledildiği söylenir... Bu aşamadan sonra yazar Yunan'a karşılık 'öteki'ni milliyetçiliğin getirdiği tüm parametrelerle anlatır. İstanbul Patriği Grigorios Grek kilisesinin ve Greklerin başı olarak adlandırılacak, Sultan'ın Patriği Paskalya haftasında yakalattırıp öldürmesi anlatılacaktır (1990:69-70). Devrim'in yapıldığı yıl yaşanan Paskalyada İstanbul'un sokaklarının Hıristiyan kanıyla yıkandığı söylenecektir (1990:72). Bu noktadan sonra Yunan anlatısının, Yunan tarih yazıcılığının çizdiği 'öteki' imajını romanda da olduğu gibi buluruz. Karşı taraf Yunan tarih yazıcılığının ve milliyetçiliğin getirdiği tüm olumsuz özellikleri içinde barındırır bir stereotip haline gelir. 'Turkokratia'nın' eğitimi engellediği (1990:93,94,95) söylenir. 'Öteki' ve düşman eşanlamlı sözcükler olarak kullanılır (1990:95,118). Karşı taraf anlatılan çeşitli olaylarla küçük eşyalara bile 'tamah' eden kimseler olarak çizilir (1990:101). Kitabın son cümlesi ise şöyledir: *"...Yunanistan kendini bağlayan zincirlerin kırıldığını hissetti:*

kendini köle yapan Müslümanlığın boyunduruğundan sonsuza dek kurtuldu" (1990:198).

Delikanlıda eleştirilen, beğenilmeyen yalnızca yönetim biçimi değil ama 'öteki'. İlk defa bu romanda okuyucu 'öteki' adı altında Yunan tarih yazıcılığının çizdiği olumsuz izleklerin çeşitli stereotiplerini buluyor. Bu kitapta gözlemlenen farklı bir yaklaşımda Yunan tarafının Grek olarak adlandırılmasında ve yazarın 'Müslüman boyunduruğundan' bahsetmesidir. Bu iki ifadeyi yazarın farklı kimliği ile açıklamak mümkündür.

*

Yakavos Pitzipios²⁵ tarafından yazılan *Sakız Adasının Öksüzü-Erdemin Zaferi (İ Orfani Tis Hiou-0 Thriamvos tis aretis)* 1839 yılında Ermupolide basılmıştır. Macera ve aşk romanıdır. Bugün, bu romanın (178 sayfa), 19. yy. Yunanistan'ın en çok satan-okunan kitabı olduğunu biliyoruz.

Roman kitabın basıldığı tarihten 17 yıl önce yaşanan 1822 Sakız adasında yaşananlarla başlar. Kitabın başlığı bile hem kitabın ilk basıldığı yıllarda yaşayan hem de günümüzün Yunanlı okuyucusu için Yunanlıların 'Turkokratia' nedeniyle çektiği acılara önemli, ortak bir referans noktası oluşturan bir tarihi olaya gönderme yapmaktadır. Yunanlılar 1822 yılında Sakız adasında yalnızca erkeklerin değil kadın ve çocukların da acımasızca katledildiğine inanır. Dolayısıyla kitap başlığı ile bile Yunan ortak hafızasının paylaştığı, Sakız adası katliamının müsebbibi 'öteki'ne' sürekli olumsuz göndermeler yapmaktadır.

Bu eserde de 'Turkokratia' olumsuzlukları ile anılmaktadır. Yazar Sakız'da yaşananların Evlalia'nın hayatını ne kadar zorlaştırdığını göstererek 'Turkokratia'nın' Yunanlıların kişisel hayatında da mutsuzluğa yol açtığını, kişisel trajedilerin de sorumlu olduğunu ima eder gibidir. Bu romanın en ilginç özelliği ana karakterinin bir kadın olmasıdır. Tabii bu 'kadın karakter' erkek kılıfına girmeksizin kendi hayatını idame ettirmekten aciz olarak gösterilir. Erkek kılıfına giren ve erkekçe davranan 'kadın karakterler' başka Yunan romanlarında da karşımıza çıkacaktır.

*

²⁵ Yakavos Pitzipios (?-1869) Sakız adası kökenlidir ama hayatının önemli bir kısmını, İstanbul, Mısır ve İtalya'da yaşamıştır.

Grigorios Paleologos²⁶ 1842 yılında İstanbul'da *Ressam (Zografos)* adlı romanını yayınlamıştır. Roman hem erotik roman hem de toplumsal satir özellikleri taşır. Kitapta yazar yeni başkent Atina'nın insanların nasıl başarıya ulaştığını, belli yerlere geldiğini bize aktarır, onları inceler, değerlendirir.

Olaylar Kalamas adlı gencin ve politikacı akrabası Leonidas'ın ailesinin çevresinde geçer. Leonidas bildiğimiz kötü politikacı tipidir: iktidarda kalmak için durmadan parti değiştirir, menfaati yoksa kimseye selam bile vermez. Leonidas, taşradan hukuk okumak üzere gelen yeğeni Kalamas'a ancak ondan yararlanabileceğini düşündüğü için evinin kapısını açar. Kalamas bu ailenin elinde büyüyen Harikle'a'a aşık olur. Bu aşk saf, soylu ve kirlenmemiş bir aşıktır. Yurtdışında ölen zengin bir akrabanın mirasını Harikle'a'a bırakınca işler değişir. Aile Harikle'a'yı Tinos adasında bir manastıra kapatır. Harikle'a'nın kötü Leonidas'ın gerçek kızı olmadığını öğrenen Kalamas Tinos'a gider, Harikle'a ile evlenir ve İstanbul'a yerleşirler. Kitabın sonunda iyiler ve kötüler hak ettikleri ödül ve cezayı bulurlar.

Yazar kitapta kurumlan, insan ilişkilerini sorgulayarak ideal devleti arar. Bazı meslek ve kurumların ne kadar çürümüş olduğunu millet için işbaşına gelmiş olmalarına rağmen milleti nasıl sömürdüğü anlatılır (1989:43,63,74,75,170184). Sıklıkla kullanılan kelime millettir (ethnos) halk (laos) kelimesi hemen hiç geçmez. Zaten yazarımız Yunan milletinin toplumsal menfaatlerine, Yunan milletinin nasıl olup ta ideal bir ortamda yaşayacağı konusuna odaklanmış gibidir.

Atina'nın sosyal ve siyasi yaşamını anlatan kitapta 'Türk' karakterler bulunmaz. Ama beşinci bölümde yazar okuyucusunu Leonidas'ın soy ağacı hakkında bilgilendirir. Devrim öncesi Tripoliça'daki bir paşanın Kalamas'ın babasını ve babasının erkek kardeşini koruması altına aldığı söylenir. Veli Paşa kötü bir insan olarak çizilmez, aksine iyi, himayesine aldıklarını koruyan onları gözetken kendisi de kurnaz Yunanlılar tarafından aldatılan biridir.

Buna rağmen Veli Paşa kötü Yunan politikacısı Leonidas'ın geçmişteki kökü gibidir. Leonidas'ın ne kadar kötü, milletinin değil kişisel menfaatlerine düşkün olduğu benzer örneklerle vurgulanır. Bu aileden bir kişinin de 1821 Yunan Devrimi'nde 'Türklerle' işbirliği yaptığı, Yediadalara kaçmak zorunda kaldığı ve Devrim sonrasında Kapodistrias'a rağmen

²⁶ Grigorios Paleologos (1794-1844). Çocukluğu Sakız adası, İstanbul ve Tuna boyundaki beyliklerde geçmiştir.

Atina'ya döndüğü ve devlette görev aldığı söylenir (1989:66,67). Ez cümle kötü politikacı Leonidas'ın geçmişinde 'Turkokratia' ile işbirliği vardır.

Devrim sonrası Yunanlı kadınlar Devrim öncesi kafes arkasından erkekleri gören Osmanlı kadınları ya da Ermeni kadınlarının aksine nişanlılarını tanıma fırsatı bulabilmekte, birlikte tiyatroya gidebilmekte, aynı arabaya binmektedirler (1989:93). Yazar Yunanlı kadının ismini Osmanlı ve Ermeni kadını ile beraber zikretmese de onunda aynı muameleye tabi tutulmuş olduğunu biz okuyucuya gayet dikkatlice söyler. Kısacası, bu kitapta da geçmişte yaşanan olumsuz ve kötü günlerin yerini Devrim ile beraber gelen Modernleşme ve Batı'nın yer aldığını görürüz.

*

İ. Pitzisou'nun yazdığı *Ksuth'un Maymunu ya da Yüzyılımızın Gelenekleri (Pithikos tou Ksuth i ta ithi tou aionos)* adlı roman ise 1848 yılında yayınlanmıştır. Satirik bir eserdir (82 sayfa). Roman bir yandan Avrupalı gezginlerin Yunanistan'a yaklaşımını bir yandan da yeni oluşan Yunan burjuvazisinin değer yargılarını hicveder. Devrim sonrası Atina'nın Avrupa'yı idolleştirmiş olmasını eleştirir. Roman Yunanlılar'ın yaşadığı geniş coğrafyada geçer, Sakız Adası, İzmir, Atina, İstanbul. Bu eserde de Avrupa eğitim alınmaya giden yer, medenileşme için geçilmesi gereken basamak olarak belirir (1995:274). İstihzai bir dille de olsa Avrupa eğitilmiş ve medeni, Doğu halkları ise barbar olarak anılır (1995:288) Yunanlıların Avrupalılardan aşağı olmak bir yana daha iyi oldukları Avrupalıların Yunanlılara oranla daha çok batıl inanca sahip olduğu söylenir (1995:290). İstanbul seçkin ama hafif karanlık, Atina ise ışıklı, aydınlık bir yer olarak tasvir edilir (1995:318).

Yazar kitabının son yirmi üç sayfasını Ek/Açıklama olarak adlandırır. Bu bölümde Hıristiyanların kendilerini yöneten üç yüzyıllık barbarlığa karşı sonunda ayaklandıklarını, Yunan devletini kurdukları bu kutsal kıvılcımın başka halkları da uyandırdığını söyler: *"Milli özgürlüklerin güneşi sonunda doğunun şafağında görünmeye başladı. Hıristiyanlar üç yüz yıl boyunca devam eden bu barbarlığa ve tiranlığa karşı ayaklandılar. Bu elektrik kıvılcımı yalnız Yunan devletinde yaşayanları özgür kılmadı, yüzyılın haleti ruhiyesiyle bütün bu şanlı halkların cesur hislerini alevlendirdi"* (1995:355). Pitzipios'da 'Yunan Irkından' bahseder (1995:356). Yazar Yunanlıların Devrim öncesi barbar ve tiran bir sistemin katledilme, asılma korkusu ile yaşayan tercümanlar, Voyvodalar, Kapıkahyaları, Kocabaşlar (büyük toprak ağalarına verilen ad) olmak yerine ise özgür Yunanistan'ın bilim adamları olmayı tercih edeceğini söyler (1995:338). Bağımsız devletin getirdiği erdemleri över. Karşı tarafın yaptığı yeniliklerin ise gerçekçi olmadığı

iddiasında bulunur (1995:365), Yönetimden genel olarak tiranlar olarak bahseder. Kendilerine ayrıcalık değil hak verilmesi ister. 'Turkokratia' yönetim olarak olumsuz çizilir, ama yazar 'öteki'ni' karikatürleştirmez. Eleştirilen yeterli ve iyi bulunmayan yönetim sistemidir. Yazarın karşı tarafa yaklaşımı yalnızca yönetim ile ilgili konular söz konusu olduğunda olumsuzdur.

*

1850 yılında ise Fenerli şair Aleksandros Rizos Rangkavis²⁷ mitistoria değil ama mitistorima olarak adlandırılan *Mora Efendisi (Authenti tou Moreos)* adlı eseri yayınlar (224 sayfa).²⁸ Roman 1209-1210 yıllarında Frenk Egemenliğindeki Mora Yarımadasında geçer. Mora'ya hükmeden yönetici-efendi Youlyelmos Samblitis bir yıllığına Fransa'ya gitmek zorunda kalınca yerine Godofrido Vilardimno'yu yönetici olarak bırakır. Başka birini yönetici olarak belirlemediği ve kendisinde dönmediği takdirde Mora'nın yöneticiliği, 'efendiliği' Vilardimno'ya kalacaktır. Ama Samblitis yeğeni Roberto'yu Mora efendisi olarak atar. Roberto'nun efendiliği almak üzere Mora'ya yaptığı yolculuk başarıya ulaşmaz ve sonuçta Mora efendiliği Vilardimno'ya kalır. Yazar kahramanların iç dünyalarına, duygularına hemen hemen hiç yer vermez, anlatılan macera ve harekettir. Bu esnada Yunanlıların Mora yönetimini ele geçirmek üzere yaptıkları 'milli mücadele'yi' de okuruz.

Bu romanın tamamen 13.yy .da geçtiğini ve dönemin Yunanlılık kimliğini ilgilendirmediğini söylemek mümkündür. Ama Yunan edebiyatı araştırmacıları arasında büyük bir isim olan Mario Vitti tam tersini iddia eder. *Mora Efentisi* adlı kitabın Yunanistan'da Bizans tarihine ve Megali İdea'nın etkin olduğu bir dönemde yazıldığını ve kitabın konusunun Megali İdea'nın gerçekleşmesini esinlediği tezini ileri sürerler. Vitti" ye göre eser Yunanlı ataların Frenk haçlılarıyla olan çarpışmalarını dile getirerek günün Yunanlılarına Bizans'ın yeniden kuruluşu için güç vermektedir (1991:155).

*

Pavlos Kalligas" in²⁹ yazdığı *Thanos Vlekas* (1855) ise geçmişten çok bugün ile ilgilenmektedir. Şunu da hemen söylemeli ki Thanos Vlekas ismi

²⁷ Aleksandros Rizos Rangkavis (1809-1892) İstanbul doğumludur. Fenerli bir aileden gelir.

²⁸ Romanın olay örgüsü 14.yy.'da halk dilinde yazılan *Mora Yıllığı (Kronikon tou Moreos)* adlı kitabın olay örgüsü ile benzerlik gösterir.

²⁹ Pavlos Kalligas (1814-1896). İzmirli idi ama o dönem de yaşamış pek çok Yunanlı aydın gibi Kalligas'da Batı Avrupa'da, Almanya'da eğitim görmüştür.

okuyucuya mitolojik yahut tarihi hiçbir şey ifade etmez. Kahramanımız Thanos halktan biridir. Yazar, bir evin iyi olan Thanos ve kötü olan Tasos adlı iki çocuğunun birbirleriyle, çiftlikte işe aldıkları ortakçılarla, yönetimle olan ilişkilerini anlatır. Thanos insancıl ve ilericidir, Tasos ise herkese karşı kötüdür, kendi menfaati uğruna kardeşini bile harcamaktadır.

Diğer romanların aksine Thanos romantik nedenlerden ötürü ailesinden kopup maceraya "atılmaz. Karakterimizin Thanos'un babası Türk egemenliği döneminde dağlarda yaşayıp otoriteye karşı başkaldıran bir kişidir. Bu kişiler Yunanca'da genel olarak Amartol ve Kleft olarak adlandırılır. Milli mücadeleye hizmeti geçen bir tür çeteci olarak yüceltilirler. Fakat bu kitapta yazar Yunan tarih yazıcılığının yaptığı gibi amartol ve kleftleri kahraman olarak çizmez. Hatta eleştirir. Fakat Yunanistan'da bir efsane haline gelen bu gruba olan eleştirisini olabildiğince dolaylı yoldan yapar. Bu eleştiri Thanos'un kötü kardeşi vardır Tasos aracılığıyla dolaylı olarak yapılır. Yazar büyük laflar söyleyen ama durumu kurtarmak için erkekçe olmayan işler yapan Tasos'un anneye nasıl da bir zamanlar Amartol/Kleft olan babayı hatırlattığını söyler. Bu da gayet itinalı, ince bir eleştiridir. Yazar kurduğu bu paralellikle yeni kurulan Yunanistan'daki bazı çevrelerin de kritiğini yapmaktadır. Bu çevreler yalnızca kendi menfaatlerini bilir işlerine geldiği zaman bazı güç odakları ile uyuşur, işlerine geldiği zaman bu güç odaklarını reddeder ama hep kendileri karlı çıkmaya bakarlar.

İki kardeş arasındaki iyi-kötü ayrımı, kavga, toprak yönetimi, Yunanistan'ın o dönemde yaşadığı toprak yönetimi ve çiftlik kavgasını sembolize eder. Kardeşlerden iyi olanı, toprak sahibi ile topağı işleyenlerin birlik içinde olmasını, daha çok ürün getirecek yeni yöntemler denemesini, aralarında dayanışma olması gerektiğini ister. Oysa toprak sahibi kötü kardeş köylülere kendi malıymış gibi davranır, yeniliklere kaşır ve en çok karı almak ister. Tabii ne olup bittiğini anlamayan geri kalmış çiftçiler kötü kardeşten Tasos'dan yanadır. Bu eserde de 'Türkler' yönetim ile ilgili belirir. İnsanların hayatının üstündeki etkisi ile anılır. Örneğin 'Türkler' Aifanti ailesini çiftliklerinde soyguncuları barındırmakla suçlar ve tüm aile gizlice kaçmak zorunda kalır.

Thanos'un sevdiği Eufrosini adı gibidir iyi akıllı (eu öneki iyi, olumlu demektir, frosini ise akıl). Eufrosini elinden geldiğince Thanos'u koruyup kollamaya gayret eder. Eufrosini 19.yy. daki taşra kızlarına ait tüm iyi özelliklere sahiptir: ailesi onu sever o da ailesine karşı saygılı, terbiyeli ve de sevgi doludur.

Thanos" u kardeşi Tasos"a olan güveni yok eder. İki sevgilinin Thanos ile Eufrosinrnnin kavuşması ne yazık ki ancak romanın sonunda, mezarda gerçekleşecektir. Tasos kötülüğü sayesinde yükselecek yaver subayı olacaktır. Kitabın sonun da Thanos ölürken Tasos" un toplum içinde daha üst statülere geldiğini görürüz. Tasos"un yanındaki ikincil karakter Iapetos"un ise yeni dönem Atina toplumunun aradığı, güzel ata binmesi, iyi giyinme ve dans etme gibi özelliklere sahip olduğundan boş bir insan olmasına rağmen çabuk yükseldiğini görürüz. Okuyucu olarak yazarın tuttuğu karakterin ve öne çıkardığı kimsenin Thanos olduğunu anlarız.

Yazar eserinde halkın yaşamını yansıtmaya çalışmaktadır. Üstelik anlatısındaki karakterler dış etkenlerden bağımsız değildir. Tam tersine yazar bu romanda dış etkenlerin, kişinin içinde bulunduğu çevrenin kişinin davranışlarını nasıl etkilediğini göstermektedir. Bu Yunan romanı için yeni bir olgudur. Bu nedenle Yunan edebiyatı tanınmış isimleri Kalligas"ın bu eserinin toplumsal yönüne değinmişlerdir. Yunan edebiyatının tanınmış eleştirmenlerinden H. Tonet bu romanla beraber Yunan edebiyatındaki romantik romanın yerini yavaş yavaş Yunan toplumuna daha eleştirel yaklaşan ve karakterleri ve olayları daha sosyal açıdan inceleyen daha gerçekçi romanlar aldığını söylemiştir (Tonet, 2001:125). Bu eserde de 'Turkokratia' demek istenmeyen, halkın mutsuzluğuna yol açan yönetim demektir.

*

2.2.3. Sonuç

Bu makalede Yunan devletinin ilk dönem romanlarını (1834-1880) oluşturan sekiz farklı yazarın eserleri içerikleri okuyucuya bilgi verecek şekilde özetlendi, incelendi.

İncelenen sekiz yazar arasında S.S.Willson"un durumu bir hayli ilginçtir. Adından da anlaşıldığı gibi Yunanlı olmayan Willson Yunanlılar için Yunanca roman yazmıştır. Kendi doğup büyümediği, kültürel mirasının içinde yetişmediği bir ülkenin dilini öğrenmiş ve bu dili konuşan insanlar için roman yazmıştır. Üstelik bu roman o kadar beğenilmiştir ki dönemin elit Yunanlı çocuklarına ders kitabı olarak okutulmuştur.

Yunanca isme sahip olan diğer yedi yazarın doğum yerleri itibariyle Osmanlı İmparatorluğu"nun yönetimindeki İstanbul, İzmir, Sakız adası kökenli olduğunu görüyoruz. Anadilleri Yunanca olan bu grup Ortodoks-Hıristiyan milleti içinde yükselerek, Osmanlı'nın elit sınıfını oluşturmuş olan Fener ailelerden gelmektedir. İlk dönem Yunan romanları kuşaklar

boyu Batı eğitimi almış bu grup tarafından yazılmıştır. Zaten bu nedenledir ki ilk dönem Yunan romanı Atina Ekolü isminin yanı sıra Fener Okulu olarak da tanımlanır. O dönemin Fenerlileri nin ne kadar kültürlü ve eğitilmiş olduklarını anlamak için Fransızca veya İngilizce'yi yalnızca yabancı bir dil olarak bilmediklerini, bazen anadilleri yerine bu dillerde eserler verdiklerini, bazen ise anadillerinden bu dillere çeviriler yaptıklarını göz önüne almak yeterlidir. Daha önce de belirtildiği gibi bu dönem eserlerini yazan yazarlar çoğunluktan farklı bir eğitim, sınıf bilinci ve dolayısıyla da sosyal bilince sahiptiler.

Willson'ın *Delikanlı* adlı romanı diğer romanlardan farklı bir özellik gösterip istisna oluşturduğu ya da bir başka deyişle kuralı doğruladığı için Willson'un *Delikanlı* adlı eserine en son değinelecektir. Şimdi Willson'un *Delikanlısına* en sonda değinmek üzere Fener Okulu'nu oluşturan yazarların romanların genel özelliklerine kısaca bir bakalım:

1) Romanların kurgusu yazarların kendilerini ait hissettikleri büyük bir coğrafyanın içinde geçmektedir: Sakız, çeşitli Ege adaları, İskenderiye, İstanbul, Mısır, Avrupa Nafplion ve Atina.

2) Roman kurgusundaki coğrafya doğuda, Yunanlılar'ın yaşadığı bir yerde başlar, roman kahramanı kendini sürükleyen tarihi olayların etkisi ile batıya doğru kayar. Batı, bazen Batı Avrupa ya da Avrupa üstünden gelen Atina olabilir. Bir diğer grup romanda ise olay kurgusu Nafplion ya da Atina'da geçer fakat bu romanlarda Yunanlılar'ın doğudaki geçmişi, yaşam şekli roman kahramanının geçmişine yapılan göndermeler içinden belirir (*Leandros, 1831 Sürgünü*).

3) Bu eserlerde Batı eğitimin, ışığın alındığı beşik olarak karşımıza çıkar. Buna koşturarak da Doğu istenmeyen Modernite karşıtı değerleri temsil eder.

4) Coğrafi izlekteki doğudan batıya geçiş Osmanlılık'tan da Yunan devletine geçiş demektir. Tıpkı Osmanlı kökenli olan bu yazarların 'Yunanlı' olma, yeni kurulan Yunan devletinde yaşamayı seçmeleri gibi.

5) Romanlardaki coğrafi izlek yazarların hayatında izledikleri coğrafi izlek ile örtüşür. Yazarlar tıpkı kahramanları gibi Osmanlı imparatorluğunun büyük, önemli, yerleşim birimlerinde hayata başlamış, gençlik yıllarını eğitim almak üzere gittikleri Batı Avrupa'da yaşamış, daha sonra da Yunanistan'a, Atina'ya yerleşmişlerdir.

6) Yazarlar anlatılarında hem Batılı olmayı/Modernleşmeyi ön plana çıkarmakta hem de körü körüne Batı taklitçiliğini istememektedirler.

7) Batı da eğitim alan ve en çok da romantik akımdan etkilenen bu yazarların hemen hepsinin eserlerinde hem aşk vardır hem de tarihsel içerik.

8) Roman ya Yunan Devrimi, 'Sakız adası katliamı' gibi önemli tarihsel olaylar esnasında geçer ya da ortak hafızanın bildiği bu tarihler, tarihi isimler kullanılarak bu olaylara gönderme yapılır. İncelediğimiz eserler arasında birtek *Mora Efendisi* adlı eser 13.yy."da geçer. Ama bu eserinde dönemin en güncel konularından birine Megali İdea'ya gönderme yaptığı iddia edilmektedir (Vitti). Eserlere değindiğimiz bölümde de görülmüş olduğu gibi yazarlar bu tarihi olayları kullanarak ve Yunan anlatsına uygun olarak yeniden kurgulayarak, bu olayları günlük hayatın içine sokarak milli bilincin oluşmasına katkıda bulunurlar. Bu romanlarda kendisi de var olduğu tartışılan tarihi gerçeğin değil tarihi kurgunun bulunduğuna şüphe yoktur.

9)'Öteki' sürekli olarak hoş olmayan tarihsel olaylar içinde belirir.

10) Bu romanlarda ki 'Osmanlı/Türk' kadının kapalı olduğunu görürüz. Bu iyi birşey değildir. Hatta Yunan kadını için istenen birşey hiç değildir (*Ressam*). Ama bu kapalı 'Osmanlı/Türk' kadını hiçbir biçimde sonraki dönem Yunan romanlarında görüleceği gibi 'Hanumissa' adı altında, cinsel bir cazibe ya da 'odalık' olarak, yani cinsellik yönü ucuzlatılmış bir biçimde çirkince abartılarak karşımıza çıkmaz. Kapalı olabilir ama saygındır da. Osmanlı/Türk kadınına olan bu yaklaşım da Fenerli yazarların anlatısında karşı tarafın henüz 'öteki' olarak algılanmadığının en açık kanıtıdır.

11)Yunan kadını ise bu romanlar da hep bir aile bireyi konumundadır, anne, eş, sevilen kadın, evlat... Yunan kadını ancak erkek giysilerine/rolüne girdiğinde toplumsal bir rol alır (*Sakız Adası'nın Öksüzü-Erdemin Zaferi*). "Turkokratia"nın' gidişi Yunan kadını açısından da iyi olmuştur. Turkokratia sonrası Modernleşen/Batılaşan Yunan toplumunda kadının sokağa çıkması ve Batılı hem cinsleri gibi sosyalleşmesi, evleneceği insanı yakından tanınmasını kolaylaştırmıştır (*Ressam*). Bunlar olumlu gelişmelerdir ve 'Turkokratia"nın' Yunanistan'dan gitmesine paralel olarak yaşanmıştır.

12) Eserlerde bir yandan dönem anlatılır-eleştirilirken bir yandan da kişinin toplumla ilişkisi inceleniyor. İyilerin toplumsal kabul görmeyişi, çile çekişi anlatılır (*1831 Sürgünü, Sakız Adasının Öksüzü, Ressam Thanos Vlekas,*). Yazarlarımız hem batının medeniyetinde aydınlanan batılı bir Yunanistan istiyorlar hem de körükörüne batı taklidi onları rahatsız eder. Bu kabul görmeyen iyilerin farklı kökenleri ve aldıkları üstün eğitim ve keskin kaimeler nedeniyle Yunan toplumunun çoğunluğu tarafından dışlanan kendileri 'Fenerli' kimliği olduğu açık.

13) İlginç olan bir diğer nokta ise yazarların yaşamak için Yunanistan'ı tercih etmiş olmalarına rağmen yeni kurulan Yunan devletini övmek bir yana dursun devleti, sistemi çok sert bir dille eleştirmesidir. Eleştiriye hatta sistemi yerdenyere vurarak, istenmeyen 'Turkokratia' ile kıyaslayacak cüretli yaklaşımı bu yazarların ortak noktası olarak kabul edebiliriz. Hatta bu eleştiriye farklılıkları nedeniyle kabul görmedikleri yabancı/'eterohtones'

olarak dışlandıkları bir toplumda 'rahatlarını' kaybetme pahasına yapmaktalar.

14) İlginç ve önemli olan bir unsur ise Tukokratia'nın' yöneticilerinden bağımsız ve sistem olarak olumsuz çizilmesidir. Üstelik bu kitapta olumlu 'Osmanlı/Türk' yönetici tipinin yaygın olarak vardır.

15) İstenmeyen, başkaldırılan, yönetimdir: 'Turkokratia'. Turkokratia'nın' istenmeme nedeni Batı'daki yönetimlere göre daha geri bulunmasından ileri gelir. Turkokratiadaki' bu kötülük milliyetçi anlayışın daha da yerleşeceği sonraki kuşak Yunan romanlarının aksine 'ötekinin' farklı din ve milletinden kaynaklanmaz. 'Öteki'nin' istenmeyen bir yönetim biçimini temsil etmesinden kaynaklanır. İncelediğimiz dönemde bir tek Willson bu kuralın dışında kalır.

16) Willsonın Delikanlısı hariç diğer eserlerde Yunan tarih yazıcılığının anlatısında canlandırılan 'öteki' imajı hariç Yunanlılık kimliğinin diğer mihenk taşlarının bir resmini buluruz: a) Bir Yunan Irkından yada Yunan milletinden bahsederler. Bu Yunan milleti, kişisel ayrılıkları olmayan bir bütün olarak ele alınır. Bu bütün aydındır, bazen batılı olmalıdır, bazen batılılardan daha iyidir, bazen de üstün olduğu batılları herşeyi ile batılıyı taklit etmemelidir (*Ksuth'un Maymunu, Ressam*), b) Ama mutlaka, ışığın geldiği batıya ait bir millettir. Yunan Irkının bir kısmı da Osmanlı yönetiminde yaşamaktadır, gerekirse Megali İdea için hazır güç olarak sunulmaktadır (*Leandros, Mora Efendisi, Ksuthun Maymunu*).

17) S. S. Willson ise yukarıdaki yazarların aksine Yunan/Hiristiyan/Osmanlı/Türk isimlerini kullanmaktan ziyade Müslüman ve Grek isimlerini kullanıyor. S.S. Willsonın en önemli farklılığı ise romanında Yunan tarih yazıcılığının çizdiği, 'öteki' tipini uygulamaya koyması, stereotipleştirip, etnik bir karikatür haline getirmesi. Üstelik Willsondaki 'öteki' farklılığı nedeni ile olumsuzdur. 'Öteki' Willson da tam anlamıyla etnik ötekidir. Willson ile diğer yazarlar arasındaki bu farkta Willsonın milli bilincinin geldiği coğrafya ve işi nedeniyle daha gelişmiş olmasının, diğer yazarların ise biraz 'öteki' olmasının önemli bir etkisi olduğu tartışma götürmez.

18) Bu romanların milliyetçiliğinin etkisinde milli anlatının oturmasında önemli bir rol oynamıştır. Yunan milliyetçiliğinin en önemli, milletin yaratılmasında katkıda bulunacak en temel harcı oluşturan konuyu, Yunan Devrimini ve buna benzer pek çok tarihi olayı halkın günlük yaşamının içine sokacak şekilde kurgulamış, ölümsüzleştirmişlerdir. Fakat aynı zaman da da 'öteki' imajının içeriği değerlendirildiğinde bu romanların aynı bir geçiş dönemi romanı olduğu da açıktır. Ve şüphesiz bu romanların bir geçiş döneminde pek çok farklı kimliği taşıyan yazarlar tarafından yazılması etkili olmuştur.

Bu makalede hayali iki kavramı incelemeye çalıştım: Yunanlıların Devrimin hemen sonrası kendileri için yarattığı hayali milli kimliği ve gene bu kavramın hayali bir ürünü olan 'Öteki'/ Turkokratia/Osmanlı/Türk' imajını. Bu makaledeki imaj pek çok okuyucu için duymaya geldiklerinden farklı olabilir. Hatta bu sonuçların doğru olmadığını gerçeği yansıtmadığını, özellikle 'öteki' imajının haksız çizilmiş bir imaj olduğunu söyleyebilirler de. Ama unutmamalıyım ki bu makalede söz konusu olan biz, bizim kendimiz için çizmiş olduğumuz milli kimlik değildir. Söz konusu Yunan Devrimi sonrası ilk dönem Yunan romanında Fener ekolünü oluşturan romancıların ben kimliğine karşı yaratmış oldukları hayali 'öteki' kimliğidir. Ve Türkler ve Yunanlılar gibi milli söylemlerini birbirinin 'ötekiliği' üzerinde kurmuş iki toplum söz konusu olduğunda Yunan anlatısında bizim kendimizi için çizmiş olduğumuz kimlikten bir hayli farklı yaratılmış, 'hayal' edilmiş bir 'öteki' imajı bulmamız doğaldır. Bu imajlar Yunan milli anlatısının kendisi için çizdiği hayali kimliğin öteki yüzüdür ve gerçekle bir alakası yoktur. Yunan kurgusunun, anlatısının ürünüdürler. Dolayısıyla bu 'öteki' imajını ya da Yunanlılık kimliğini 'doğru ya da yanlış' veya 'güzel ya da çirkin' olarak nitelemek mümkün değildir. İmaj çalışmalarının amacı basit bir alınma duygusu yaratmak 'ama biz böyle' değiliz infiali uyandırmak değildir. Ya da bir tarafı güzel diğer tarafı çarpık göstermek hiç değildir. Unutmamalı ki burada söz konusu olan Yunan kimliği ve 'öteki' imajı bir yaratı, bir hayal ürünüdür. Amaç karşı tarafın söyleminde yarattığı 'ben' kimliğini ve 'öteki' imajını tespit etmeye çalışmaktır. Tespit ettiğimiz olgular bize Yunan ve Türk milli söylemi içinde barınan farklı yaklaşımları, farklı anlatıları 'duyabilme' ve karşı tarafın olaylara niçin ve nasıl baktığını 'okuyabilme' şansını verecektir.

EK I: Değinilen Romanların Bibliyografyası

- Panayoti Suços, *O Leandros*, Neoelliniki Vivliothiki, İdruma Kosta kai Eleni Urani, 1996, Athina.
- Aleksandros Suços, *O Eksoristos tu 1831*, Neoelliniki Vivliothiki, İdruma Kosta kai Eleni Urani, 1994, Athina.
- Samuel Sheridon Wilson, *To Palikarion*, Neoelliniki Vivliothiki, İdruma Kosta kai Eleni Urani, 1990, Athina.
- Yakovos Pitzipios, / *Orfani tis Hiu i O Thrianvos tis Aretis*, Neoelliniki Vivliothiki, İdruma Kosta kai Eleni Urani, 1995, Athina.
- Grigoriu Paleologu, *O Zografos*, Neoelliniki Vivliothiki, İdruma Kosta kai Eleni Urani, 1989, Athina.

Pavlu Kalliga, *Thanos Vlekas*, Neoelliniki Vivliothiki, İdruma Kosta kai Eleni Urani, 1991, Athina.

Yakovos Pitzipios, *O Pithikos Ksuth*, Neoelliniki Vivliothiki, İdruma Kosta kai Eleni Urani, 1995, Athina.

Aleksandros Rizos Rangavis, *O Authentis tu Moreos*, Neoelliniki Vivliothiki, İdruma Kosta kai Eleni Urani, 1989, Athina.

BİBLİYOGRAFYA

___ Beaton, Roderick. (1996). *Eisagogi Sti Neoteri Elliniki Logotehnia*, Atina: Nefeli.

___ Clogg, Richard. (1984). *A Concise History of Greece*, Cambridge: Cambridge University Press.

___ Denisi, Sofia. (1994). *To Elliniko Mitistorima kai o Walter Scott*, Atina: Kastanioti.

___ Fragkoudaki, Anna-Dragona, Thalia. (1997). *Ti İne i Patrıda Mas, Ethnokentrismos stin Ekpedeusi*, Athina: Aleksandreia.

___ Hristina, Kuluri. (1988). *Istoria kai Pezografia sta Ellinika Sholia (1835-1914)*, Athina: ?.

___ Margret, Somers-Gloria, Gibson. (1994). "Reclaiming the Epistemological Other: Narrative and Social Constitution of Identity," *Social Theory and Politics of Identity* (Edit. by: C. Calhoun) Blackwell, Cambridge.

___ İusdanis, Gregory. (1998). *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür (Milli Edebiyatın İcat Edilişi)*, Çev. Tuncay Birkan. Metis Yayınları, İstanbul.

___ Millas, Herkül. (1994). *Yunan Ulusunun Doğuşu*, İletişim Yayınları, İstanbul. (2000). *Türk Romanı ve 'Öteki'* Ulusal Kimlikte Yunan İmajı, Sabancı Üni. Yayınevi, İstanbul. (2002). *İkones ton Ellinon kai ton Tuurkon*, Aleksandreia, Athina.

Kitromilidis, Pashalis. (1998). "To Elliniko Kratos os Ethniko Kentro.143-164. "Ellinismos kai Ellinikotita, İdeologikoi kai Viomatikoi Aksones tis Neoellinikis Kinonias", edited by D.G. Tsaousi, Estia, Athina.

___ Politis, Aleksis. (1978). *Ta Romantika Hronia*, Theoria kai Meletes İstorias 14, E.M.N.E. Mnimon, Athina.

- ____ Politis, Linos. (1993). *Istoria tis Neoellinikis Logotehnias*, Morfotiko İdruma Etnikis Trapezis, Athina.
- ____ Tonet, Henri. (2001). *Istoria tu Elliniku Mitistorimatos*, Patataki, Athina.
- ____ Umberto, Eco. (1979). *The Role of the Reader. Explorations in the semiotic of Texts*, London.
- ____ Vitti, Mario. (1987). *Istoria tis Neoellinikis Logotehnias*, Ekdoseis Odisseas, Athina. (1991). *İdeologiki Liturgia tis Ellinikis İstoriografias*, Kedros, Athina.

Ansiklopedi, Enstitü Yay.:

Istoria tu Elliniku Ethnus, Tomos İ T, Ekdotiki Athinon, Athina, 2000.

Apo ton Lenadro ston Luki Lara, Meletes yia tin Pezografia tis Periodu 1830-1880, epim. Nasos Vagenas, Panepistimiakes Ekdosis tis Kritis, İraklio, 1997.